

Αντρέας Παγουλάτος
«Κινηματογράφος και πραγματικότητα»
Ένα φεστιβάλ αφιερωμένο στο ντοκιμαντέρ

Πάνε δεκατέσσερα χρόνια που ξεκινήσαμε, ο σεναριογράφος Βασίλης Σπηλιόπουλος κι εγώ, το Φεστιβάλ «Κινηματογράφος και Πραγματικότητα», που παρουσιάζει όλα τα είδη καθώς και την ιστορική και αισθητική εξέλιξη του ντοκιμαντέρ από τις αρχές του κινηματογράφου μέχρι σήμερα και οργανωνόταν, τα πρώτα χρόνια, από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης και το Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Οι στόχοι μας θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα ακόλουθα σημεία:

1) Δημιουργία ενός Φεστιβάλ που, εκτός από το διαγωνιστικό τμήμα, να περι-

λαμβάνει —και να στηρίζεται από— σημαντικά αφιερώματα σε μεγάλους ντοκιμαντερίστες,

2) Ιστορικού χαρακτήρα αναδρομές στις διάφορες περιόδους και τις αισθητικές τάσεις του σπουδαίου αυτού κινηματογραφικού είδους,

3) Τη συγγραφή και δημοσίευση στα προγράμματα του Φεστιβάλ (ή ακόμη σε περιοδικά και εφημερίδες) δοκιμίων, άρθρων και μελετών, που να προσεγγίζουν, κάθε φορά, από θεωρητική, ιστορική και κριτική άποψη, τις ταινίες των διαφόρων αφιερωμάτων και αναδρομών,

4) Διαλέξεις, στρογγυλά τραπέζια, παρουσιάσεις, διαλόγους με Έλληνες και ξένους ντοκιμαντερίστες καθώς και συναντήσεις με κινηματογραφιστές, κριτικούς, θεωρητικούς και έκδοση σε βιβλία των πρακτικών.

Τους στόχους αυτούς προσπαθούμε να πετύχουμε όλα αυτά τα δεκατέσσερα χρόνια.

Πραγματοποιήσαμε, έτσι, δεκατρείς μέχρι σήμερα διοργανώσεις του Φεστιβάλ «Κινηματογράφος και Πραγματικότητα»: οι πρώτες τέσσερις διοργανώσεις έγιναν στα πλαίσια του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης και περιλάμβαναν και διαγωνιστικό τμήμα, ενώ δύο από αυτές επαναλήφθηκαν και στην Αθήνα, και οι επόμενες εννιά έλαβαν χώρα στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, που έγινε, από τότε, ο μόνιμος συνδιοργανωτής, μαζί με τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης ξανά, του Φεστιβάλ. Επιμεληθήκαμε επίσης την έκδοση πολυσέλιδων προγραμμάτων με δοκίμια, άρθρα και μελέτες δικές μας, αλλά, ορισμένες φορές, κι άλλων συγγραφέων, κινηματογραφιστών ή κριτικών, πλήρεις φιλμογραφίες των ντοκιμαντεριστών, σημειώματα και παρουσιάσεις των ταινιών της κάθε χρονιάς. Σε συνεργασία μαζί μας, το Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους της Δράμας διοργάνωσε τρεις Συναντήσεις για το Ντοκιμαντέρ, με τη συμμετοχή κινηματογραφιστών, κριτικών, θεωρητικών, υπεύθυνων της κρατικής τηλεόρασης, παραγωγών και εξέδωσε με δική μας επιμέλεια τα πρακτικά —σε δύο βιβλία— αυτών των Συναντήσεων. Οργανώσαμε ακόμη στα πλαίσια του Φεστιβάλ πολλές εκδηλώσεις, στρογγυλά τραπέζια, παρουσιάσεις ντοκιμαντεριστών και συζητήσεις για το ντοκιμαντέρ.

Τα αφιέρωματα που διοργανώσαμε, και περιλάμβαναν κυρίως άγνωστες στην

Ελλάδα ταινίες, είναι, με χρονολογική σειρά, τα ακόλουθα:

1) *Αφιέρωμα στον Μικελάντζελλο Αντονιόνι*, το μεγάλο ανανεωτή σκηνοθέτη, με τα ντοκιμαντέρ που γύρισε τα χρόνια του 1940 και στις αρχές της δεκαετίας του 1950, μαζί με τις μαυρόασπρες ιταλικές ταινίες του με μύθο, για να φανούν οι σταθερές ιδιαιτερότητες, αλλά και η εξέλιξη του κινηματογραφικού του ύφους. Εκδόθηκε ειδικό πρόγραμμα, μ' ένα πολυσέλιδο δοκίμιό μας, κι ορισμένες ταινίες του αφιέρωματος προβλήθηκαν σε διάφορες κινηματογραφικές λέσχες στη Θεσσαλονίκη, τη Λαμία, τον Πειραιά, την Αθήνα.

2) *Αφιέρωμα στον Ζαν Ρουζ*, με ντοκιμαντέρ μικρού και μεγάλου μήκους, που καταδείχνουν τη *σημαντικότητα της τομής* που έκανε με το έργο του, *χάρη και στην εξέλιξη της τεχνικής*, στην ιστορία του ντοκιμαντερίστικου κινηματογράφου, αυτός ο εθνολόγος κινηματογραφιστής, που δημιούργησε *μικτά ντοκιμαντέρ* (ντοκιμαντέρ με στοιχεία μυθοπλασίας), που τείνουν, όμως, ν' αυτονομηθούν σαν νέο κινηματογραφικό είδος. Το αφιέρωμα αυτό επαναλήφθηκε και στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, καθώς και στο παράρτημά του στον Πειραιά.

3) *Αφιέρωμα στον Γιόρις Ίβενς*, το μεγάλο πρωτοπόρο ντοκιμαντερίστα, που είχε την ευκαιρία να γνωρίσω στο Παρίσι στο τέλος της δεκαετίας του 1970 και να πραγματοποιήσουμε μαζί ορισμένους διαλόγους πάνω στο έργο του, *την περίοδο των πρωτοποριακών του αναζητήσεων, το περασμά του σ' ένα πιο ανθρωποκεντρικό ντοκιμαντέρ*, τα χρόνια του 1930, τη σχέση του με το μαξισμό και την πολιτική, το διεθνισμό του, τις συναντήσεις του με άλλους σημαντικούς κινηματογραφιστές και τις σύγχρονες προοπτικές εξέλιξης του ντο-

κιμαντέρ. Ένας διάλογός μας δημοσιεύτηκε μαζί με εισαγωγικό δοκίμιό μας στο πρόγραμμα του Φεστιβάλ. Κι αυτό το αφιέρωμα επαναλήφθηκε στην Αθήνα, στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Ιλεάνα Τούντα.

4) Αφιέρωμα στις μεγάλες στιγμές του ντοκιμαντέρ 1, με άγνωστες ταινίες του Γάλλου κινηματογραφιστή Ζαν Εστάς, με ένα μέρος από το σημαντικό μικτό ντοκιμαντέρ του ανεξάρτητου Αμερικανού κινηματογραφιστή Ρόμπερτ Κράμερ, *Αυτοκινητόδρομος 1/ ΗΠΑ*, σε πρώτη προβολή στην Ελλάδα, καθώς και με ντοκιμαντέρ του Βάλτερ Ρούτμαν, του Ζαν Βιγκό, του Μπέιζιλ Ράιτ, του Αλέν Ρενέ, της Ανιές Βαρντά, της Γιούντιθ Έλεκ, όπου, δηλαδή, οι πρωτοποριακές ταινίες των χρόνων του 1920 και του 1930 «συναντιόνταν» με σύγχρονα μικτά ντοκιμαντέρ κι αυτό έδινε την ευκαιρία για χρήσιμες συγκρίσεις κι αποτιμήσεις.

5) Αφιέρωμα στον Ρόμπερτ Κράμερ, με την προβολή ολόκληρου του κύκλου των τεσσάρων ταινιών που απαρτίζουν το έργο του *Αυτοκινητόδρομος 1/ ΗΠΑ*, ένα από τα πιο σημαίνοντα μικτά, αλλά αυτόνομα ντοκιμαντέρ της εποχής μας, που μαζί με ορισμένες ακόμη ταινίες του, —π.χ.: *Milestones*— αναδείχνει τον κινηματογραφιστή ως έναν από τους βασικούς εκπροσώπους μιας σύγχρονης ουσιαστικής και βαθιάς ανανέωσης των κινηματογραφικών ειδών.

6) Αφιέρωμα στο Βέλγο ντοκιμαντερίστα Ανρί Στορκ, συνεργάτη —στο *Borinage*— του Γιόρις Ίβενς και δημιουργού μιας σειράς σημαντικών ντοκιμαντέρ πάνω στα έργα και τις ημέρες της αγροτικής τάξης, καθώς και Αφιέρωμα στις μεγάλες στιγμές του ντοκιμαντέρ 2, με ταινίες των αδελφών Λυμιέρ, του Ρόμπερτ Φλάεργου, της Σχολής του Μπράιτον, του Ρενέ Κλερ, του Ντζίγκα Βέρτοφ, του Γκρίρσον, του Ρους, του Ροσσίφ.

7) Αφιέρωμα στον Αλέν Ρενέ, το μεγάλο

ανανεωτή κινηματογραφιστή, με την προβολή, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, όλων σχεδόν των ντοκιμαντέρ του και τη δημοσίευση ενός εκτεταμένου δοκιμίου μας πάνω στο ντοκιμαντερίστικο έργο του, καθώς και Αφιέρωμα στα ελληνικά ντοκιμαντέρ που προσεγγίζουν και καταγράφουν το «Αστικό και υπαίθριο τοπίο», με ταινίες του Δωρίζα, του Βασίλη Μάρου, του Τάκη Κανελλόπουλου, του Α. Λοΐσιου, του Θόδωρου Αγγελόπουλου, των Κώστα Σφήκα, Σταύρου Τορνέ, του Α. Κρυωνά, του Θόδωρου Αδαμόπουλου, του Δ. Σταύρακα, της Γκαίης Αγγελή, του Λευτέρη Ξανθόπουλου, της Όλγας Παναγοπούλου, του Μηνά Ταταλίδη, της Σούλας Δρακοπούλου, του Φίλιππου Κουτσάφτη, του Σ. Αναστασιάδη, του Π. Χάλκου, που παρουσίαζε στο πρόγραμμα του Φεστιβάλ ένα κατατοπιστικό μελέτημα του Β. Σπηλιόπουλου. Ένα μέρος από τα Αφιέρωματα αυτά προβλήθηκε στην *Πρώτη Συνάντηση για το Ντοκιμαντέρ, που οργάνωσε*, με τη συνεργασία μας, το Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους της Δράμας.

8) Αφιέρωμα στον Δημήτρη Μαυρίκιο, με την προβολή δέκα ντοκιμαντέρ του μικρού και μεγάλου μήκους, καθώς και Αφιέρωμα στις μεγάλες στιγμές του Ντοκιμαντέρ 3, με πολύ σπάνιες ταινίες των: Ρενέ Κλερ, Ζαν Γκρεμιγιόν, Μαρσέλ Γκριόλ, Ζαν Βιγκό, Μαρσέλ Καρνέ, Υβ Αλλεγκρέ, Ελί Λοτάρ, Γιαννίκ Μπελλόν, Ζωρζ Φρανζύ, Ζαν Ρους, Ζαν-Λυκ Γκοντάρ, Ζακ Ντεμύ, Ζαν-Ντανιέλ Πολλέ, Ανιές Βαρντά, Ερίκ Ρομέρ, Ζακ Ντουαγιόν, και με τρεις σημαντικές ποιητικές και μικτές ταινίες του μεγάλου κινηματογραφιστή και θεωρητικού Ζαν Επστάιν.

9) Αφιέρωμα στον Βασίλη Μάρο, με την προβολή είκοσι ντοκιμαντέρ του μικρού και μεγάλου μήκους, από τα οποία ορισμέ-

να παρουσιάζονταν για πρώτη φορά στο ελληνικό κοινό, όπως π.χ. η πολύ σημαντική, άγνωστη ως τότε, ταινία του *Ελλάς χωρίς κολώνες*, με τη δημοσίευση δύο κριτικών δοκιμίων του Β. Σπηλιόπουλου και δικού μου πάνω στο έργο του, πλήρη φιλομογραφία, αποσπάσματα κριτικών και παρουσίαση των ταινιών του, καθώς και *Αφιέρωμα στον Μανοέλ ντε Ολιβέιρα*, που το μεγάλο έργο του σηματοδοτείται από μερικά καθοριστικής σημασίας ντοκιμαντέρ, που παρουσιάσαμε για πρώτη, επίσης, φορά στην Ελλάδα.

10) *Αφιέρωμα στον Ροβήρο Μανθούλη*, με είκοσι, άγνωστα τα περισσότερα στο ελληνικό κοινό, ντοκιμαντέρ του, παραγωγές γαλλικών κυρίως τηλεοπτικών καναλιών, αλλά και τα πρώτα ελληνικά του ντοκιμαντέρ, που γυρίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1950, με τη δημοσίευση κειμένων του και μιας διεξοδικής του φιλομογραφίας, καθώς και *Αφιέρωμα στην Ανιές Βαρντά*, τη σημαντική ελληνικής καταγωγής Γαλλίδα σκηνοθέτρια, με έξι ντοκιμαντέρ της δοκιμαστικού ή μικτού χαρακτήρα.

11) *Αφιέρωμα στο «Παρασκήνιο», στον Λάκη Παπαστάθη και τον Τάκη Χατζόπουλο*, κυρίως, αλλά και στους άλλους ντοκιμαντερίστες που συνεργάστηκαν με την τόσο αξιόλογη αυτή εκπομπή: Σταύρο Τορνέ, Φρίντα Λιάππα, Κώστα Σφήκα, Φώτο Λαμπρινό, Βασίλη Βαφέα, Δημήτρη Νόλλα, Βασιλική Ηλιοπούλου, Εύα Στεφανή, με τη δημοσίευση κειμένων και φιλομογραφιών των δύο κινηματογραφιστών. Προβάλαμε επίσης σε πρώτη προβολή το ντοκιμαντέρ του Ροβήρου Μανθούλη *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος*, καθώς και *Αφιέρωμα στις μεγάλες στιγμές του Ντοκιμαντέρ 4*, με ταινίες του Ντζίγκα Βέρτοφ, του Μπέιζιλ Ράιτ, του Ζαν Βιγκό, του Ζαν Επστάιν, του Ρενέ Κλερ.

12) *Αφιέρωμα στον Λεωτέρη Ξανθόπουλο και στον Τάκη Παταγιαννίδη*, με γνωστά και άγνωστα ντοκιμαντέρ τους και τη δημοσίευση κειμένων, φιλομογραφιών τους και παρουσιάσεων των ταινιών τους, καθώς και *Αναδρομή στο κλασικό ντοκιμαντέρ*.

13) *Αφιέρωμα στον Γιόχαν Βαν Ντερ Κέκεν*, το σύγχρονο Ολλανδό ανανεωτή της κινηματογραφικής γλώσσας και σύνταξης του ντοκιμαντέρ, με την προβολή έντεκα ταινιών του μικρού και μεγάλου μήκους και ενός ντοκιμαντέρ πάνω στον ίδιο, με μια εισαγωγική μελέτη μας και μια πλήρη φιλομογραφία του κινηματογραφιστή. *Αφιέρωμα στον Ραϋμόν Ντεπαρντόν*, αξιόλογο σύγχρονο Γάλλο ντοκιμαντερίστα, με πέντε ταινίες του. *Αφιέρωμα σε Ελληνίδες ντοκιμαντερίστριες*, την Τώνια Μαρχετάκη και τη Φρίντα Λιάππα, που έχουν πεθάνει, καθώς και τις: Γκαίη Αγγελή, Ελένη Αλεξανδράκη, Πόπη Αλκουλή, Λένα Βουδούρη, Μίλλυ Γιαννακάκη, Λάγια Γιούργου, Αλίνα Δημητρίου, Σούλα Δρακοπούλου, Βασιλική Ηλιοπούλου, Στέλλα Θεοδωράκη, Δέσποινα Καρβέλα, Άννα Κεσίσογλου, Μαρίνα Κουνενάκη, Κική Λαζόγκα, Μαρία Μαυρίκου, Πανδώρα Μουρίκη, Μαρία Παπαλιού, Μέμη Σπυράτου, Εύα Στεφανή, Γιάννα Τριανταφύλλη, Κλεώνη Φλέσσα. *Αφιέρωμα σε γαλλικά ντοκιμαντέρ για την τέχνη: Η τέχνη και το δοκίμιο*. Ορισμένες ταινίες από αυτά τα αφιερώματα προβλήθηκαν στο Ηράκλειο, στο Πανεπιστήμιο του Ρέθυμνου, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, στη Λάρισα.

14) *Αφιέρωμα στον Ζαν-Μαρί Ντρο*, σημαντικό Γάλλο ντοκιμαντερίστα, που γύρισε μια σειρά επτά ταινιών στην Ελλάδα, το 1965, και πολλές αξιόλογες σειρές ταινιών—όλες τηλεοπτικές παραγωγές— με καθαρά κινηματογραφική, όμως, δομή, με την προβολή δεκατριών ντοκιμαντέρ του, κα-

θώς και *Αφιέρωμα στον Αρταβάζαντ Πελεσιάν*, τον Αρμένι κινηματογραφιστή ανανεωτή του ποιητικού ντοκιμαντέρ, με πέντε ταινίες του. *Αφιέρωμα στα ελληνικά ντοκιμαντέρ της μετανάστευσης*, με ταινίες των: Λάμπρου Λιαρόπουλου, Αλέξη Γρίβα, Απόστολου Κρικωνά, Γιώργου Αντωνόπουλου, Θανάση Νέτα, Γιώργου Καρυπίδη, Λευτέρη Ξανθόπουλου, της Ομάδας Σινετίκ, του Φίλιππου Τσίτου. *Αφιέρωμα σε ελληνικά και ξένα ντοκιμαντέρ για τις Μουσικές του Κόσμου*, καθώς και τα ελληνικά ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους παραγωγής 1999, των: Νίκου Γραμματικού, Γιάννη Λάμπρου, Θανάση Ρεντζή και Λευτέρη Χαρωνίτη.

Μετά από αυτή την εξιστόρηση των επιλογών μας και την αναφορά στα πεπραγμένα του Φεστιβάλ, τα αφιερώματα, τις αναδρομές, με τα τόσο διαφορετικά στη μορφή και τη δομή τους ντοκιμαντέρ και το τόσο ευρύ και ποικίλο φάσμα σκηνοθετικών «γραμμών» των κινηματογραφιστών που παρουσιάσαμε, θα μπορούσε να γίνει πιο εύκολα κατανοητός ο τίτλος που διαλέξαμε και κρίναμε ενδεικτικό και σημαίνοντα σε σχέση με τους στόχους που θέσαμε, αλλά και τη γενικότερη προβληματική μας. Πιστεύουμε, πράγματι, ότι ο τίτλος «Κινηματογράφος και Πραγματικότητα» δεν παρέμπει σε μονοσήμαντες σχέσεις «εξάρτησης», όπως π.χ. τίτλοι σαν «Κινηματογράφος της Πραγματικότητας» ή «Πραγματικότητα στον Κινηματογράφο» ή άλλοι ανάλογοι. Ο συμπλεκτικός σύνδεσμος και «συνδέει», αλλά δεν ομοιογενοποιεί ούτε ισοπεδώνει τους δύο όρους, δεν «υποτάσσει» με κτητικό τρόπο τη μία σημειωτικά «πλήρη» έννοια στην άλλη. Οι δύο πλήρεις σημασιών —σημαντικοί— όροι μπορούν έτσι και διαφυλάσσουν τις ιδιαιτερότητές τους και γίνεται δυνατόν να δηλώνεται, ανάλογα με την περίπτωση, άλλες φορές,

μία γόνιμη και δημιουργική εναρμόνιση και συνεργασία τους, ενώ, άλλες, επισημαίνονται οι όποιες αντιθέσεις τους, που, ανάλογα, βέβαια, και με τον κινηματογραφιστή και το «σκηνοθετικό» του σχεδιασμό, απαιτούν για να εκφράσουν δυναμικά ριζοσπαστικούς αισθητικούς τρόπους. Ο τίτλος, δηλαδή, αυτός διαφυλάσσει την πολυσημία των εννοιών και των μεταξύ τους σύνθετων σχέσεων. Μπορεί, μ' άλλα λόγια, κι εκφράζει τις διαφορετικές και ποικίλες σχέσεις ανάμεσα στον κινηματογράφο και την πραγματικότητα, έτσι που καταγράφηκαν στην ιστορία του κινηματογράφου, αλλά, θέτει και σήμερα, προς διερεύνηση, το πολύπλοκο πλέγμα των σχέσεων, που, ανάλογα και με τα σύγχρονα κοινωνικά και οικονομικοπολιτικά δεδομένα, τη μεγάλη εξέλιξη των τεχνολογιών και τα καινούργια οπτικοακουστικά μέσα, μπορούν να συνδέουν, αλλά και να αντιθέτουν, τους δύο αυτούς σημαντικούς όρους.

Σημειώνουμε, επίσης, εδώ, ότι, ακόμη και τα χρόνια που η ανύπαρκτη σχεδόν παραγωγή ντοκιμαντέρ μάς υποχρέωνε να σταματήσουμε το διαγωνιστικό τμήμα, δεν πάψαμε να προβάλλουμε τα λίγα ελληνικά κινηματογραφικά ντοκιμαντέρ που παράγονταν και να κάνουμε κριτική με άρθρα και συνεντεύξεις μας στις πολύ αρνητικές συνθήκες που κυριαρχούν στην Ελλάδα σε σχέση με την παραγωγή και τη διανομή του ντοκιμαντέρ, τονίζοντας επίσης και την πιεστική ανάγκη που υπήρχε για συντήρηση και επανακυκλοφορία των παλιών ταινιών, που αφήνονται να καταστρέφονται ή να χάνονται, στο πέρασμα του χρόνου, χωρίς να ενδιαφέρεται κανένας επίσημος κρατικός φορέας για το πολύτιμο αυτό καλλιτεχνικό υλικό, στο οποίο καταγράφονται η ιστορία και οι συλλογικές μνήμες του λαού. Ορισμένες, μάλιστα, φορές, φέραμε στο φως,

με τη φιλική συνεργασία των κινηματογραφιστών, σπάνιας αισθητικής αξίας ντοκιμαντέρ, που έμεναν, μέχρι τότε, άγνωστα.

Σήμερα, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες ντοκιμαντερίστες εξακολουθούν να είναι, παρά τη δημιουργία καινούργιων Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ, τα δύο τελευταία χρόνια —Φεστιβάλ χωρίς σχεδόν ελληνικά ντοκιμαντέρ για να διαγωνιστούν— πολλά και δυσεπίλυτα. Τα κρατικά κανάλια, ένας από τους ελάχιστους, τις προηγούμενες δεκαετίες, παραγωγούς ντοκιμαντέρ, που έδινε, μάλιστα, ευκαιρίες σε παλιότερους και νεότερους ντοκιμαντερίστες, να δημιουργήσουν αξιόλογα κινηματογραφικά ντοκιμαντέρ τηλεοπτικής παραγωγής, τα τελευταία χρόνια φαίνονται σχεδόν αδρανοποιημένα. Ενώ προβάλλουν πολυάριθμα πολύ δαπανηρά σίριαλ, όλες οι σειρές ντοκιμαντέρ γυρίζονται με ελάχιστους οικονομικούς πόρους, σε βίντεο και όχι σε φιλμ, πράγμα που τους αφαιρεί και τις όποιες δυνατότητες συμμετοχής και προβολής τους σε μεγάλα ξένα Φεστιβάλ

και κινηματογραφικές εκδηλώσεις, και κάνει σχεδόν αδύνατη την παραγωγή σημαντικών έργων. Από την άλλη μεριά, όπως είναι γνωστό, οι κρατικοί φορείς δεν περιλαμβάνουν τα ντοκιμαντέρ στον περιβόητο νόμο για την απόδοση του 1,5%. Πρόσφατα, αναγγέλθηκε ότι το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου πρόκειται να εγκαινιάσει έναν ετήσιο σχεδιασμό για παραγωγές ντοκιμαντέρ. Αν αυτό πραγματοποιηθεί —είναι ανάγκη να το τονίσουμε— θα μπορούσε, σε συνδυασμό με μια επαναδραστηριοποίηση των κρατικών καναλιών και με την παράλληλη ένταξη σε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα, να βοηθήσει πολύ τους Έλληνες ντοκιμαντερίστες, που είναι πολλοί και αξιόλογοι: τα αφιερώματα σε Έλληνες ντοκιμαντερίστες και οι αναδρομές στην ιστορία του ελληνικού ντοκιμαντέρ, που οργανώσαμε αυτά τα δεκατέσσερα χρόνια, μέσα στα πλαίσια του Φεστιβάλ «Κινηματογράφος και Πραγματικότητα», καταμαρτυρούν γι' αυτό με ουσιαστικό, πιστεύουμε, τρόπο.